

«DE BELLO CIVILI»

Λένε πώς η 'Ιστορία διδάσκει. 'Αντίθετα ό "Εγελος ύποστηρίζει ότι η 'Ιστορία διδάσκει πώς κανείς δέ διδάσκει από την 'Ιστορία. 'Εμείς θα περιορισθούμε εδώ να δώσουμε ένα κομμάτι του Θουκυδίδου και ν' αφήσουμε τον αναγνώστη να δγάλει μόνος του τα συμπεράσματά του. Μόνο πού τη φορά αυτή θα δίνουμε τη μετάφραση και σε μερικά μόνο σημεία τού άρχαίου κείμενο, λόγω της δυσκολίας τού πρωτοτύπου. Και βέβαια ό τίτλος τού κομματιού δέν έχει την παραμικρή σχέση με τον Καίσαρα, έκτός άπ' τη φραστική όμοιότητα*

'Απ' τόν Θουκυδίδη λοιπόν θα μάς άπασχολήσει τó κομμάτι τó σχετικό με τις εμφύλιες διαμάχες τών Κερκυραίων, δημοκρατικών και όλιγαρχικών (Βιβλ. Γ', κεφ. 80 - 83). Δέν θα μάς άπασχολήσει όμως βασικά ή πλευρά τών γεγονότων, όσο τα ψυχολογικά αίτια της συμπεριφοράς τών ανθρώπων. Συγκεκριμένα, θα δούμε πώς ό πόλεμος μεταβάλλει (ή μάλλον: επηρεάζει) τις ανθρώπινες ψυχές, άσχετα πρós τα πολιτικά φρονήματά τους, και διαφθείρει — με τη φοβία και τόν έξαναγκασμό — και τις άγαθότερες ακόμα συνειδήσεις.

Θυμίζουμε μ' ελάχιστα λόγια τα γεγονότα. Ό «δήμος τών Κερκυραίων, σύμμαχος τών 'Αθηναίων, άντιμετωπίζουν την επίθεση τών Πελοποννησιακών πλοίων: έλπίδα τους τ' άθηναικά πλοία πού περιμένουν: και όπλο τους (έν' άπ' όλα) όσοι όλιγαρχικοί έχουν κλειστεί «ικέται» στό Κερκυραϊκό 'Ηραίο, περίπου τετρακόσιοι.

Γ 80: «Οί δημοκρατικοί πάλι Κερκυραίοι, έπειδή στό μεταξύ φοβήθηκαν μήν τούς έπιτεθούν τα πελοποννησιακά πλοία, ήλθαν σε συνεννοήσεις και με τούς ίκέτες και με τούς άλλους (όλιγαρχικούς) πώς να σωθει ή πόλη. (— 'Η ιδεολογική συγγένεια τών όλιγαρχικών πρós τούς Πελοποννησίους δέν σημαίνει και συνεργασία μαζί τους: και γι' αυτούς, οί Πελοποννήσιοι είναι ό «έχθρός» αυτή τη στιγμή —). Και έπεισαν μάλιστα μερικούς των να μπουν στα πλοία (να πολεμήσουν)». Οί Πελοποννήσιοι λεηλατούν την περιοχή και φεύγουν, μόλις πληροφορούνται ότι καταφθάνουν οί 'Αθηναίοι με στρατηγό τόν Εύρυμέδοντα.

Γ 81: «Οί Κερκυραίοι με τη σειρά τους, μαθαίνοντας πώς φθάνουν τα άπτικά πλοία και πώς τα έχθρικά έφυγαν, παίρνοντας μαζί τους και τούς (συμμάχους των) Μεσσηνίους τούς έφεραν στην πόλη (— για να έκφοβίσουν άπλώς τούς όλιγαρχικούς; ή για να τούς έχουν συνυπεύθυνους και βοηθούς στις παραπέρα ενέργειές τους;—), γιατί προηγουμένως (οί Μεσσηνίοι) βρίσκονταν έξω, κι άφού έδωσαν διαταγή στα πλοία, πού είχαν γεμίσει με κόσμο (— βλ. Γ 80 —), να πλεύσουν γύρω άπ' τó νησί μέχρι τόν 'Υλλαικό λιμένα, ενώ άκτοπλούσαν, όποιοι άπ' τούς έχθρους έπιασαν, τόν σκότωναν: κι άπ' τα πλοία, όσους είχαν πείσει (άπ' τούς όλιγαρχικούς) να μπουνε μέσα, τούς άποθίβαζαν και τούς «καθαρίζαν»: και άφού ήλθαν στό 'Ηραίο, έπεισαν περίπου πενήντα ίκέτες να δεχθούν να δικαστούν και τούς καταδίκασαν όλους σε θάνατο. Οί περισσότεροι όμως άπ' τούς ίκέτες, όσοι δέν πείσθηκαν (να δικαστούν), όταν είδαν τί γινόταν, σκοτώσανε εκεί (στό 'Ηραίο δηλ.) ό ένας τόν άλλο και μερικοί κρεμάστηκαν άπ' τα δέντρα, ενώ άλλοι, όπως μπορούσε ό καθείς, αυτακτονούσαν. Και τις έπτά μέρες — όσες έμεινε φθάνοντας στην Κέρκυρα ο Εύρυμέδων — οί Κερκυραίοι, όσους θεωρούσαν προσωπικούς έχθρους των, τούς σκότωναν, με τη δικαιολογία πώς προστάθησαν να καταλύσουν τη δημοκρατία, πέθαναν όμως περικοί για προσωπικές διαφορές τους (με τούς πολιτικούς των αντιπάλους), κι άλλοι άπ' τούς δαισιότες των, γιατί τούς χρωστούσαν χρήματα. Και κάθε τρόπος θανάτου εφαρμόστηκε: κι όπως συνήθως συμβαίνει στις όμοιες περιστάσεις, τα πάντα συνέδησαν και κάτι παραπάνω (— πάσα τε ιδέα κατέστη θανάτου, και οϊον φιλει έν τῷ τοιοῦτῷ γίγνεσθαι, οὐδέν ὅτι οὐ συνέβη και έτσι περαιτέρω) —). Και πατέρας δηλ. να σκοτώνει τó παιδί του, και να τούς άποσπούν άπ' τούς βωμούς και να τούς σκοτώνουν μέσα στα ιερά, ενώ μερικοί πέθαναν άφού τούς έκλεισαν στό ναό τού Διονύσου και τόν έκτισαν». (— "Όπως έκαμαν οί Σπαρτιάτες στον Παυσανία —).

Γ 82: «Ο εμφύλιος πόλεμος (στην Κέρκυρα) έφτασε σε τόσο άγριότητα — και φάνηκε περισσότερο ώμως άπ' ότι υπήρξε πραγματικά — γιατί ήταν άπ' τούς πρώτους: γιατί άργότερα και δλόκληρη — να τó ποίμε έτσι — ή 'Ελλάδα άναστατάθηκε, άφού παντού υπήρχαν πολιτικές διαφορές, οί δημοκρατικοί προσπαθώντας να φέρουν τούς 'Αθηναίους και οί όλιγαρχικοί τούς Σπαρτιάτες. Και βέβαια σε καιρό ειρήνης δέν έβρισκαν εύκαιρία, ούτε άλλωστε ήταν πρόθυμοι να καλέσουν (τους 'Αθηναίους ή τούς Λακεδαιμόνιους αντίστοιχα), σε καιρό όμως πολέμου ('Αθηναίων και Λακεδαιμόνιων), αυτοί πού ήθελαν να άνατρέψουν την πολιτική κατάσταση τού τόπου των, εύκολα έβρισκαν και τόν τρόπο να κα-

* Σε παρενθέσεις δίνουμε τις έννοούμενες στη μετάφραση λέξεις. Σε παρενθέσεις και παύλες τó πρωτότυπο ή σχόλια.

λέσουν συμμάχους, και οι μὲν και οι δέ, γὰρ νὰ κάμουν κακὸ στοὺς ἀντιπάλους των και ταυτόχρονα ν' αὐξήσουν τὴ δύναμή των. Καὶ πολλὰ κακὰ ἔπασαν στὶς πόλεις ἐξ αἰτίας τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, τέτοια (κακὰ) ποὺ γίνονται και θὰ γίνονται, ὅσο ἴδια θὰ εἶναι ἡ φύση τῶν ἀνθρώπων (— «γιγνόμενα μὲν και αἰεὶ ἐσόμενα ἕως ἂν ἡ αὐτὴ φύσις τῶν ἀνθρώπων ᾗ» —), μὰ (θὰ εἶναι) πολὺ περισσότερο (στο μῆλλον) διαφορητικῆς ἐντάσεως ἢ και μορφῆς, ἀνάλογα μὲ τὴν κάθε μεταβολὴ τῶν περιστάσεων ποὺ θὰ συμβαίνει. Δηλ. σὲ κατὰ εἰρήνης και στὶς καλὰς τὶς μέρες, και οἱ πόλεις και τὰ ἄτομα σκέφτονται σωστότερα, γὰρ τὸ λόγο ὅτι δὲν ἀντιμετωπίζουν ἐξαναγκαστικὰς περιστάσεις· ἐνῶ ὁ πόλεμος, ἀφαιρώντας σιγά-σιγὰ τὴν καθημερινὴ ἄνεση τοῦ καθενός, δάσκαλος τῆς βίας καταπὰ τὴ ἐξομοίωσι τὶς διαθέσεις τῶν περισσοτέρων μὲ τὴν τότε κατάστασι (— «ἐν μὲν γὰρ εἰρήνῃ και ἀγαθοῖς πράγμασιν αἱ τε πόλεις και οἱ ἰδιῶται ἀμείνους τὰς γνώμας ἔχουσι διὰ τὸ μὴ ἐς ἀκουσίους ἀνάγκας πίπτειν· ὁ δὲ πόλεμος ὑφελὼν τὴν εὐπορίαν τοῦ καθ' ἡμέραν βίαιος διδάσκαλος και πρὸς τὰ παρὰ τὰς ὄργας τῶν πολλῶν ὁμοιοί» —). Στάσεις λοιπὸν συνέβαιναν στὶς πόλεις, κι ἂν κάποια τους καθυστεροῦσε νὰ στασιάζει, ὅταν μάθαινε τί εἶχε συμβεῖ πρὶν ἀλλοῦ, ἔδειχνε ζῆλον νὰ ξεπεράσει σὲ νεωτερισμοὺς πολιτικοὺς τὶς ἄλλες πόλεις μὲ παυοῦργες ἐπιθέσεις κι ἀλλόκοτες ἀντεκδικήσεις. Καὶ τὴ γενικὰ ἀποδεκτὴ σημασίαι τῶν λέξεων τὴν ἀλλάξαν ἔτσι ποὺ νὰ δικαιώνονται τὰ ἔργα των (— «και τὴν εἰωθίαν ἀξίωσιν τῶν ὀνομάτων ἐς τὰ ἔργα ἀντήλλαξαν τὴ δικαιοσύνη» —). Δηλ. ἡ ἀλόγιστη τόλμη θὰ θεωρήθηκε σὰν γενναϊότητα χάριν τῶν (πολιτῶν) φίλων, ἐνῶ ἡ προνοητικὴ βραδύτητα σὰν δειλία μὲ ὠραῖο πρόσχημα, κι ἡ σωφροσύνη σὰν πρόφασι ἀνανδρίας, ἐνῶ ἡ σύνεσι πρὸς σὲ κάθε πράξει σὰν γενικὴ νωρότητα. Ἡ ἀλόγιστη βία θεωρήθηκε ταιριαστὴ γὰρ τὸν γενναῖο ἄνδρα, ἐνῶ τὴν πολλὴ σκέψη ποὺ φέρνει τὴν ἐξασφάλισι τὴν εἶπαν ὠραῖο πρόσχημα ν' ἀποφεύγει κανεὶς τὸν κίνδυνον (— «τὸ δ' ἐμπλήκτως ὅζυ ἄνδρος μοῖρα πρσπετῆθ, ἀσφαλεῖα δὲ τὸ ἐπιβουλεύσασθαι ἀποτροπῆς πρόφασις εὐλογος» —). Καὶ τὸν ἐπιθετικὸν τύπον θεωροῦσαν πάντοτε ἀξιοπίστο, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ τοῦ ἔφερνε ἀντιρρήσεις τοὺς φαινόταν ὑπόπτος. Ὅποιοι πάλι πετύχαινε στὴν ἐπιβουλή του, ἦταν γι' αὐτοὺς συνετός, κι ὅταν κανεὶς ἀσφραϊνόταν τὶς ἐναντίον του ἐπιβουλεῖ, ἀκόμα συνετώτερος· ἐνῶ αὐτὸς ποὺ φρόντιζε νὰ μὴ φτάσει στὴν ἐπιβουλή ἢ στὴν ἀπόκρουσή της, νωμίζεταν προδότης τῆς παρατάξεως (— «τῆς ἐταιρείας διαλύτης» —) και δειλὸς μπρὸς στοὺς ἐχθροὺς. (— «Ἐταιρεία» σήμαινε ἀρχικὰ ἀριστοκρατικὴ μυστικὴ ὀργάνωσι μὲ σκοπὸ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ καθεστώτος· ἐδῶ σημαίνει γενικὰ «κόμμα», «παρατάξι» —). Καὶ γενικὰ ἐπαινοῦσαν ἐκείνον ποὺ προλάβαινε κι' ἔκανε κακὸ σ' ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ κάνει τοῦ ἴδιου, ὅπως κι αὐτὸν πρὸ παρακίνοῦσε σὲ κακὸ ἐκείνον ποὺ δὲν τὸ εἶχε σὲ νοῦ. (— «Ἀπλῶς τε ὁ φθάσας τὸν μῆλλοντα κακὸν τι δρᾶν ἐπνηεῖτο και ὁ ἐπικελεύσας τὸν μὴ διανοούμενον» —). Καὶ μάλιστα ἀκόμη κι οἱ συγγενεὶς κατήντησαν πρὸ ξένοι ἀπ' τοὺς ὁμοιοδέατες, γιατί οἱ πολιτικοὶ φίλοι ποὺ πρόθυμα τολμοῦσαν τὰ πάντα χωρὶς νὰ ζητοῦν κἄν πρόφασιν· γιατί ἀκριβῶς αὐτὲς οἱ «ἐταιρείαι» δὲν ἀκολουθοῦσαν τοὺς ὑπάρχοντες νόμους, μὲ σκοπὸ νὰ ὠφελήσουν, ἀλλὰ γινόντουσαν παρὰ τοὺς νόμους και γὰρ ἱκανοποίησι τῆς πλεονεξίας τῶν μελῶν των. Τὴν μεταξὺ τους ἐμπιστοσύνην δυνάμωνε ὅχι τόσο ὁ θεῖος νόμος, ὅσο ἡ συνηθειά — κατὰ κάποιο τρόπο — στὶς παρὰ νόμους πράξεις. Καὶ τὶς σωστὲς προτάσεις τῶν ἀντιπάλων τὶς ἀποδεχόντουσαν ὅχι ἐπειδὴ εἶχαν γενναῖο φρόνημα, μὰ γὰρ νὰ φυλαχθοῦν προκαταβολικὰ ἀπ' τὶς πιθανὰς ἐνέργειαι τῶν ἐχθρῶν, ἂν αὐτοὶ ἀπακτοῦσαν περισσότερὴν δύναμη. Ἦταν μάλιστα πρὸ τιμητικὸ νὰ ἐκδικηθεῖς κάποιον ποὺ σ' ἔβλαψε, ἀπὸ τὸ νὰ ἀποφύγεις τὸ κακὸ ποὺ σοῦ ἐτοίμαζε. Κι ὅταν τυχὸν ἐδιναν ὄρκους συνδιαλλαγῆς, εἶχαν αὐτοὶ ἰσχυρὴ προσωρινὴ κι ἀνάλογη μὲ τὴ δυσκολία ποὺ ἀντιμετώπιζε κάθε μέρος, ὅταν ἀδυνατοῦσε νὰ ἐξασφαλιστεῖ μ' ἄλλο τρόπο· στὴν πρώτη ὅμως εὐκαιρία, αὐτὸς ποὺ πρώτος ἔπαιρνε θάρρος, μολὶς ἔβλεπε τὸν ἀντίπαλόν του ἀπροφύλακτον, τὸν τιμωροῦσε — ἐκμεταλλεόμενος τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἄλλου στοὺς ὄρκους — μὲ περισσότερὴν ἱκανοποίησι παρ' ὅσο στὴ φανερὴν ἔχθρα, ἐπειδὴ λάβαινε ὑπ' ὄψη του και τὴν ἀσφάλεια (ποῦ τοῦ ἴδιου οἱ ὄρκοι) και τὸ πῶς κέρδιζε βραβεῖα πονηρίας, ἀφοῦ ἐπικρατοῦσε μὲ ἀπάτη. Γιὰ τοὺς περισσότερους εἶναι πρὸ καλὸ νὰ ὀνομάζοντα ἐπιτήδειοι — κι αὖς εἶναι κακοῦργοι — παρὰ ἀδέξιοι και καλοῦ χαρακτήρος, και μάλιστα γὰρ τὸ δεύτερον (— «ἀμαθεῖς ἀγαθοί») ντρέπονται, ἐνῶ γὰρ τὸ πρῶτον («κακοῦργοι δεξιοί») νιώθουν χαρὰ. Ὅλων αὐτῶν αἰτίαι εἶναι ἡ ἐπιθυμία τῶν ἀνθρώπων — ἀπὸ πλεονεξία και φιλοδοξία παρακινημένη — νὰ ἐξουσιάζουν· κι ἀπ' αὐτὰ πρόθυμα καταλήγουν και στὴν πολιτικὴν ἐμπάθεια. Δηλ. ὅσοι εἶχαν τὴν ἐξουσία στὰ χέρια τους, ὁ καθένας κάτω ἀπὸ ἓνα ὠραῖο σύνθημα — ὑποστηρίζοντας δῆθεν οἱ μὲν πῶς προχεῖ νὰ εἶναι ὁ λαὸς πολιτικὰ ἴσος, οἱ ἄλλοι πῶς πρέπει νὰ πάρουν τὴν ἐξουσία οἱ ἀριστοὶ σὰν φρονιμώτεροι — ἔλεγαν πῶς ἀπέβλεπαν σὲ κοινὸ συμφέρον και πῶς αὐτὸ εἶχαν σὰ στόχον τῶν ἀγῶνων των, προσπαθώντας ὅμως μὲ κάθε τρόπο νὰ ὑποσκελίσουν τοὺς ἀντιπάλους των καθένας, κατέληξαν νὰ τολμήσουν τὶς πρὸ φοβερὰς πράξεις και τιμωροῦσαν τοὺς ἐχθροὺς των ἀκόμη πρὸ σκληρὰ, ὅχι δηλ. μέχρις ἐκεῖ ποὺ τοὺς ἐπέτρεπε τὸ δίκαιο και τὸ συμφέρον τῆς πόλεως, ἀλλὰ θέτοντας σὰν ὄριον ἐκείνον ποὺ κάθε φορὰ εὐχαριστοῦσε τὸν καθέναν· καὶ φάνοντας στὴν ἐξουσία, ἦταν πρόθυμοι νὰ ἱκανοποιήσουν τὴ στιγμιαία των φιλοδοξία ἢ μὲ ψῆφον ἀδίκην καταδικαστικὴ ἢ μὲ τὸ ἴδιον τους τὸ

ΝΕΟΙ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ

ΕΞΙ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

1

Μιά σκάλα φωτός
κι ανέβαινε έρατεινή μορφή
μοιράζοντας άπλόχερα
τήν καρδιά της.

2

Ήδοινά έλύγισαν
των δένδρων τὰ πλοκάμια
στό άνάκρουσμα τής μουσικής μου.

3

Εδλύγιστη ή ψυχή μου
τυλίχτηκε στὰ σύννεφα
και στή σιωπή τους.

4

Το όνειρο σάζει γλυκά
στό λευκό όστρακο τής μέρας.

5

Πλημμυρισμένη από φώς
και τὰ ήλιόβρεχτα μαλλιά της
φωτίζουν τὸ δρόμο των δακτύλων μου.

6

Ήπέταξα στὰ μάτια τ' ουρανό
νά βρω τίς άχτίδες του γέλιου σου
φαιδρό πρόσωπο.

ΠΑΝ. ΧΑΛΟΥΤΟΣ

ΕΞΙ ΤΡΙΣΤΙΧΑ

1

Τὸ πουλί άγγιξε τὸ δρόμο,
μύρισε
και τίναξε τὰ φτερούγια του.

2

Με ήλιο ή βροχή
οί κόποι του πατέρα μου
με φέρνουνε κοντά μου και φεύγω.

3

Πλάι στὰ δέντρα
παίζουνε οί άνθρωποι
τήν άγάπη τους.

4

Μεξ στή θάλασσα τής καρδιάς μου
ζώ τὰ κύματα
και με γλυκαίνουν.

5

Ή βροχή μούδωσε σήμερα
τὴ μπουδιά τής ζωής —
ξημέρωσα.

6

Φτάσανε τὰ νερά μου στὰ πόδια μου
μέσα στὰ πόδια μου —
καθάρισα.

ΠΑΝ. ΚΕΡΑΣΙΔΗΣ

χέρι. Με άποτέλεσμα καμμία παράταξη νά μη φροντίζει γι' αυτό που επιβάλλει ή ευσέβεια στους θεούς, και πολύ περισσότερο τους ικανοποιούσε, άν τους έπεινούσαν, κάθε που με τὰ ώραία τους λόγια κατάφεραν κάτι δύσκολο και ζηλευτό. Ένώ τους μετριπαθείς πολίτες κι οί δύο παρατάξεις κυνηγούσαν, ή έπειδή δε συμμετείχαν στους άγώνες ή γιατί τους φθονούσαν γιά τήν άποχή τους (άπό τούς πολιτικούς κινδύνους)».

Γ 83 : «Έτσι κάθε είδος παρανομίας παρουσιάστηκε στον έλληνικό χώρο γιά πολιτικούς λόγους, και ή ειλικρίνεια — με τήν όποία έχει στενωτάτα σχέση ή γενναιοφροσύνη — χάθηκε περιφρονημένη, ενώ γενικά έπεκράτησε νά ανταγωνίζεται ό ένας τόν άλλο σε δυσπιστία (— τὸ δε άντιτετάχθαι άλληλεις τή γνώμη άπίστως επί πολὺ διήνεγκεν». Νομίζω πώς ή έλεύθερη αὐτή μετάφραση τής φράσεως δίνει σαφέστερο νόημα —)· γιατί δέν μπορούσε οὐτε λόγος με κύρος, οὐτε όρκος φοβερός νά τους διαλύσει τήν άμοιβαία δυσπιστία, κι όλοι φρέντιζαν νά προφυλαχθούν προκαταβελικά άπ' τόν έχθρό παρά νά του δώσουν πίστη, γιατί κανενός των ή σκέψη δέν μπορούσε νά έλπίσει σε κάτι σταθερό. Και οί πιό αδύνατοι στή σκέψη κυριαρχούσαν στίς περισσότερες περιπτώσεις· έπειδή δηλ. φοβόντουσαν και τήν αδυναμία των και τήν πονηριά των έχθρών τους — μήπως δηλ. φανούν κατώτερα στὰ λόγια ή τούς προλάβουν τὰ πολύτροπα μυαλά των αντιπάλων και τούς έτοιμάσουν κακό — ρίχνονταν με τόλμη στή δράση. (— Κι έτσι προσπαθούσαν με τήν τόλμη τους νά νικήσουν τήν πνευματικήν ύπεροχή των έχθρών —). Ένώ οί διανοητικά δυναμικώτεροι, έπειδή δέν καταδέχονταν οὐτε καν νά προαισθανθούν τόν κίνδυνο και νόμιζαν πώς δέν χρειαζόταν καν νά καταφύγουν στήν πράξη γιά όσα μπορούσαν και με τὸ λόγο άκόμη νά τὰ προλάβουν, άπροφύλακτοι καθώς ήταν, εύκολώτερα χανόντουσαν».

Έδώ τελειώνουν οί διαπιστώσεις του ιστορικού. Ίσως τώρα μπορούμε νά διακινδυνεύσουμε ένα διδάγμα : πώς δημοκρατία σημαίνει άμειβαία έμπιστοσύνη στήν ευθύτητα των αντιπάλων, έλλειψη φοβίας γενικώτερα. Σε πλέμους και άνώμαλες καταστάσεις έπικρατούν βία, έξαναγκασμός και φοβία· τότε τὸ δύσκολο λουλούδι τής δημοκρατίας μαραίνεται. Κι άντίστοιχα, όποιος σε περίοδο όμαλότητος προσπαθει νά δημιουργήσει κλίμα φοβίας, πιστεύει στή δημοκρατία τόσο μόνο, όσο δηλ. τόν συμφέρει.

ΑΝΤ. Η. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ